

ШАРГОРОДСЬКА
Ірина Віталіївна
shargorodska-i@ukr.net

УДК 341.9

бізнес аналітик, ТОВ
«Систем капітал»,
Інститут міжнародних
відносин Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка,
Інститут післядипломної
освіти

СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

WAYS OF PROTECTING THE SUBJECT OF INVESTMENT ACTIVITY RIGHTS

SHARHORODSKA Iryna Vitaliivna – business analyst, JSC System Capital, Institute of International Relations of Kyiv National University after Taras Shevchenko, Institute of Postgraduate Education

Стаття присвячена визначенню особливостей захисту прав суб'єктів інвестиційної діяльності у міжнародному приватному праві. Автор з'ясовує поняття та основні засади регулювання інвестиційної діяльності, визначає способи захисту прав інвестора у міжнародному приватному праві, а також державно-правові гарантії у сфері регулювання інвестиційної діяльності. Основні міжнародно-правові акти у сфері міжнародного інвестиційного права групуються за: рівнем міжнародно-правового регулювання (глобальний та регіональний), а також за колом правових відносин, що ними регулюються.

* * *

Статья посвящена определению особенностей защиты прав субъектов инвестиционной деятельности в международном частном праве. Автор выясняет понятие и основные принципы регулирования инвестиционной деятельности, определяет способы защиты прав инвестора в международном частном праве, а также государственно-правовые гарантии в сфере регулирования инвестиционной деятельности. Основные международно-правовые акты в сфере международного инвестиционного права группируются по: уровню международно-правового регулирования (глобальный и региональный), а также по кругу правовых отношений, регулируемых.

* * *

The article is devoted to the definition of the peculiarities of protection of the rights of subjects of investment activity in the international private law. The author finds out the concepts and basic principles of regulation of investment activity, determines ways of protecting investor's rights in private international law, as well as state-legal guarantees in the field of regulation of investment activity. The main international legal acts in the field of international investment law are grouped according to: the level of international legal regulation (global and regional), as well as the range of legal relations that are regulated.

The purpose of the article is to analyze the peculiarities of regulation of investment activity on the example of Ukraine and the countries of the world, the correlation of common and distinct features between them in order to identify and identify the prerequisites for improving the organization of the investment market of Ukraine.

Today, foreign investors have equal rights in carrying out these activities and independently determine the goals, directions, types and amounts of investments. In addition, they can own, use and manage investment assets, including reinvestment in Ukraine (reinvestments – moving capital from one asset to another, more efficient). As a result methods of implementation of investment policies of developed countries are aimed at clear restrictive / or vice versa stimulating measures. At the same time, in the context of transition to an innovative type of economic development of Ukraine, and in particular formation, taking into account the ongoing armed conflict, a policy of stimulating investor activity, providing guarantees to investors and other measures to support investment activities, as well as having the necessary infrastructure is required. This is important for the integration of our country into the world economy as an influential, rather than dependent, participant of export-import turnover, expanding the possibilities for implementation of innovative projects, partnership activities and foreign trade operations.

Ключові слова: міжнародне інвестиційне право, інвестиційна діяльність, прямі інвестиції, портфельні інвестиції, інвестиційний спір

Ключевые слова: международное инвестиционное право, инвестиционная деятельность, прямые инвестиции, портфельные инвестиции, инвестиционный спор

Keywords: international investment law, investment activity, direct investment, indirect investment, investment dispute

ВСТУП

Удосконалення підходів стосовно інвестиційної діяльності, стимулювання її розвитку або навпаки обмеження впливу є однією з ключових проблем становлення для багатьох держав. Вивчення цього питання слід розглядати із різних аспектів аналізу, зокрема інституційно-управлінського, нормативно-правового та соціально-економічного підходів.

У різний спосіб питання регулювання міжнародної інвестиційної діяльності у міжнародному приватному праві були досліджені В. Косак, С. Кропивницьким, М. Романовським та іншими науковцями.

МЕТОЮ СТАТТІ є проведення аналізу особливостей регулювання інвестиційної діяльності на прикладі України та країн світу, співвідношення спільних та відмінних рис між ними з метою виявлення та виокремлення передумов для покращення організації ринку інвестицій України.

МЕТОДАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ стали аналітичний, формально-правовий, історико-правовий, компаративний тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Поняття інвестиційна діяльність має своє практичне втілення через здійснення сукупності дій осіб у сфері економічної діяльності стосовно реалізації ін-

вестицій. Вказане може здійснюватися шляхом державного, приватного, а також й іноземного інвестування. Зосередимось більш детально на аналізі захисту прав іноземного інвестора в Україні та іноземних державах.

Зокрема законодавством України передбачено, що всі суб'єкти інвестиційної діяльності незалежно від форм власності та господарювання мають права та обов'язки (представлено у табл. 1).

На сьогодні іноземні інвестори мають рівні права у здійсненні цієї діяльності й самостійно визначають цілі, напрямки, види та обсяги інвестицій. Крім того, можуть володіти, користуватися та розпоряджатися об'єктами інвестицій, включаючи реінвестиції на території України (реінвестиції – переміщення капіталу з одних активів до інших, більш ефективних).

З метою забезпечення сприятливого та стабільного інвестиційного режиму держава встановлює державні гарантії захисту інвестицій (рис. 1). В Україні такі гарантії для суб'єктів інвестиційної діяльності поділяються на спеціальні (законодавчі, договірні, що регулюються Законами України «Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування» й та загальні (регулюються нормами Господарського Кодексу) [7].

Таблиця 1

<i>Права інвесторів</i>	<i>Обов'язки інвесторів</i>
Здійснювати діяльність згідно законів України	Сплачувати податок та інші збори
Визначати цілі, форми і напрямки інвестицій	Звітувати по інвестиційній діяльності
Формувати види та обсяги інвестицій	Дотримуватись встановлених норм та стандартів
Залучати додатковий персонал/укладати договори концесії	Не допускати недобросовісну конкуренцію
Володіти і розпоряджатися своїми об'єктами	Виконувати вимоги антимонопольного регулювання

Рис. 1. Джерела гарантій у сфері інвестиційної діяльності

Зокрема ч. 2 ст. 20 Господарського Кодексу визначає, що кожний суб'єкт господарювання має право на захист своїх законних інтересів шляхом визнання наявності або відсутності прав, визнання недійсними господарських угод із підстав передбачених законом, відновлення становища, яке існувало до порушення прав, відшкодування збитків тощо.

Ст. 19 Закону України «Про інвестиційну діяльність» визначає державні гарантії захисту інвестицій як систему правових норм, що спрямовані на захист

інвестицій та не стосуються питань фінансово-господарської діяльності учасників інвестиційної діяльності та сплати ними податків, зборів (обов'язкових платежів). Державні гарантії захисту інвестицій не можуть бути скасовані або зрушені стосовно інвестицій, здійснених у період дії цих гарантій. Гарантії стабільності законодавства, що регулює правовий режим іноземних інвестицій, є однією із важливих умов залучення іноземних інвестицій.

Згідно зі ст. 2 Закону України «Про режим інозем-

них інвестицій» для іноземних інвесторів на території України встановлюється національний режим інвестиційної та іншої господарської діяльності, за виключеннями, передбаченими законодавством України та міжнародними договорами України. Це означає, що інвестори іноземної держави одержують такі самі права, як і суб'єкти господарської діяльності України. Для окремих суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють інвестиційні проекти із залученням іноземних інвестицій, що реалізуються відповідно до державних програм розвитку пріоритетних галузей економіки, соціальної сфери і територій, може встановлюватися пільговий режим інвестиційної та іншої господарської діяльності. В Україні, на відміну від деяких інших держав, не встановлені обмеження чи заборони на інвестиції у певні сфери економіки і не містяться певні обмеження стосовно граничної частки іноземного інвестора у спільному з вітчизняними інвесторами підприємстві, у певних сферах (за винятком банківської та страхової діяльності). [1].

Крім законодавства України, способи захисту прав інвесторів встановлено міжнародними нормами права. Важливими джерелами у цій сфері є міжурядові угоди про заохочення та взаємний захист інвестицій за участю України (укладені з Великою Британією, Єгиптом, Хорватією, Францією та ін.) що, дає змогу узагальнити способи захисту прав інвесторів, що передбачені даними договорами, а саме: гарантування права на безперешкодний переказ будь-яких сум у зв'язку з інвестиціями; гарантування права на отримання адекватної, ефективної та швидкої компенсації у разі реквізиції або націоналізації інвестицій, а також нарахування процентів на розмір компенсації; гарантування недопущення дискримінації іноземних інвесторів у разі війни, революції, повстань, збройних конфліктів, надзвичайного стану; забезпечення інвестору незмінності правових умов інвестування протягом певного проміжку часу з моменту здійснення ним капіталовкладень.[9].

Внаслідок використання всіх доступних національних засобів правового захисту, якщо не досяг-

нуто задовільне вирішення суперечки, іноземний інвестор має право звернутися у компетентні міжнародні органи з арбітражного вирішення суперечок, якими є: Міжнародний арбітражний суд Міжнародної торгівельної палати в Парижі, створений у 1923 р., Арбітражний інститут Торгової палати м. Стокгольма, Лондонський міжнародний арбітражний суд, Міжнародний комерційний арбітражний суд при Торгово-промисловій палаті України, Міжнародний центр із регулювання інвестиційних суперечок, Міжнародна постійна палата Третейського суду

У зарубіжних країнах у більшості випадків гарантування захисту інвестицій від ризиків покладається на державні організації. Так, за англійським законом «Про інвестиції за кордоном та експортні гарантії» (Overseas Investment & Export Guarantees Act) 1972 р. функції страховика від політичних ризиків покладені на Департамент гарантій експортних кредитів (Export Credit Guarantees Department). Зазначена практика застосовується також у Японії, Канаді й інших країнах. У Данії функціонує «Датське агентство міжнародного розвитку» засноване виключно для страхування інвестицій. За винятком Бельгії національні агентства зі страхування інвестицій від політичних ризиків не пропонують додаткового страхування від ризиків неполітичного характеру (наприклад, страхування від стихійних лих, доступне бельгійським інвесторам).

Розглянемо практику гарантування захисту інвестицій від ризиків на прикладі країн світу (приведено у табл. 2).

Таким чином, у США та Канаді діє найефективніший підхід стосовно захисту прав іноземного інвестора, що передбачає захист на рівні держави (через закон «Про цінні папери», «Трастові домовленості», «Про інвестиційну компанію»), діяльність саморегулюючих організацій (оскільки пріоритетом є ринок цінних паперів). [11].

Використання іноземного досвіду може мати як позитивні, так і негативні аспекти для розвитку національного ринку інвестицій, розглянемо основні з них (приведено у табл. 3).

Таблиця 2

Країна	Способи захисту
Японія, Канада	Державні організації страхування інвестиційної діяльності
Бельгія	Страхування інвестиційної діяльності, окрім політичних ризиків
США	Захист на рівні держави шляхом прийняття спеціального законодавства
Данія	Спеціальне агентство для страхування інвестицій
Німеччина	Обмеження із застосуванням окремих частин законодавства, регулювання валютних операцій
Франція	На II не розповсюджується національний режим
Велика Британія	Застосування окремих актів законодавства, діє національний режим

Таблиця 3

Переваги та недоліки слідування інвестиційної політики розвинених країн для України

Країна	Переваги	Недоліки
1	2	3
США	Розвиток лібералізму на внутрішньому ринку, ширше коло незалежних контролюючих органів	Підприємці і власники капіталу все одно будуть не дуже зацікавлені економічно у вирішенні загальнодержавних проблем
Великобританія	Ефективна пільгова політика іноземних інвесторів на українському ринку	Уряд у періоди криз і спадів підтримуватиме окремі галузі економіки і зайнятість окремих фірм і корпорацій

Продовження табл. 3

1	2	3
<i>Німеччина</i>	Жорстке прогресивне оподаткування та попередження про інвестиції, що має значення для кращого врахування національних інтересів, захисту позицій українських виробників	Жорстке оподаткування прямопропорційно впливатиме на розмір та структуру іноземних інвестицій
<i>Франція</i>	Більш пільгове регулювання окремих видів капіталовкладень дозволить вирівняти ЗТО та ліквідувати дефіцит необхідних матеріалів і готової продукції.	Збереження дисбалансу у виборі форми та методів інвестиційної діяльності
<i>Японія</i>	Розвиток партнерства між державою і приватними інвесторами дозволить нейтралізувати економічні і соціальні наслідки диспропорції ринкових відносин в інвестиційній сфері;	Формування пріоритетності інвестиційних вкладень з точки зору загальнодержавних або регіональних інтересів.

ВИСНОВКИ

Таким чином, методи здійснення інвестиційної політики розвинених держав спрямовані на чіткі обмежувальні або навпаки стимулюючі заходи, що є цілком характерним для більш розвинених країн, де ринкова економіка вже зміцніла і продовжує розвиватися. Водночас в умовах переходу до інноваційного типу економічного розвитку України, та зокрема становлення з урахуванням триваючого збройного конфлікту необхідна політика стимулювання діяльності інвесторів, забезпечення гарантій інвесторам та інші заходи підтримки інвестиційної діяльності, а також наявність необхідної інфраструктури, яка буде сприяти залученню існуючих фінансових засобів в інноваційну сферу.

Зазначене має значення для інтеграції нашої держави у систему світового господарства як впливового, а не залежного учасника експортно-імпортного обороту, розширюючи можливості реалізації інноваційних проєктів, партнерської діяльності та зовнішньоторговельних операцій.

Список использованных источников

1. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. Дата оновлення: 31.05.2016 р. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про врегулювання питань іноземного інвестування в Україні: Постанова НБУ від 10.08.2005 р. Дата оновлення: 28.12.2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0947-05>
3. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. Дата оновлення: 03.01.2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
4. Косак В.М. Іноземні інвестиції в Україні: цивільно-

правовий аспект, Київ: Право, 2004. 200 с.

5. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства: навч. посіб. Київ. нац. університет ім. Вадима Гетьмана, 2000. 528 с.

6. Романовський М.В. Корпоративні фінанси: організаційно-правовий аспект, Київ: ФІНЕК, 2011. 250 с.

7. Базилінська О.Я. Макроекономіка: навч. посіб. Київ: нац. університет ім. Вадима Гетьмана, 2009. 325 с.

8. Сіденко В.Р. Глобалізація – європейська інтеграція – економічний розвиток: українська модель. Київ: Економіка та фінанси, 2008. 428 с.

References

1. On Foreign Investment Regime: Law of Ukraine dated from 19.03.1996. Date of updating: 31.05.2016. URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80> (In Ukrainian).

2. On Regulation of Foreign Investment in Ukraine: Resolution of NBU from 10.08.2005. Date of updating: 28.12.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0947-05> (In Ukrainian).

3. On foreign economic activity: Law of Ukraine dated from 16.04.1991. Date of updating: 03.01.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12> (In Ukrainian).

4. Kosak V.M. Foreign Investments in Ukraine: Civil Aspects. Kyiv: Law, 2004 200 p., (In Ukrainian).

5. Pokropyvnyi S.F. Enterprise Economics: tutorial. Kyiv National University after Vadym Hetman, 2000. 528 p. (In Ukrainian).

6. Romanovskiy M.V. Corporate Finance: Organizational and Legal Aspects. Kyiv: FINEK, 2011. 250 p. (In Ukrainian).

7. Bazilinska O.Ya. Macroeconomics: tutorial. Kyiv National University after Vadym Hetman, 2009. 325 p. (In Ukrainian).

8. Sidenko V.R. Globalization - European Integration - Economic Development: The Ukrainian Model. Kyiv: Economics and Finances, 2008. 428 p., (In Ukrainian).